
BURGERPARTICIPATIE BIJ
OMGEVINGSVISIE PROJECTEN
IN DE GEMEENTE SINT-
MICHIELSGESTEL

---

4 JULI 2019
LIEKE VAN BOXTEL
S1817876

Voorwoord

Voor u ligt de afsluiting van mijn bachelor Civiele Techniek aan de Universiteit Twente. Deze afstudeeropdracht heb ik met plezier uitgevoerd bij de gemeente Sint-Michielsgestel. Ik heb veel geleerd, vooral over het interviewen van personen en het uitvragen van personen.

Ik wil ten eerste mijn begeleidsters, Carlijn Crooijmans en Joanne Vinke-de Kruijf, bedanken voor hun hulp bij het uitvoeren van mijn opdracht. Ook wil ik graag de deelnemers aan de focusgroep en de geïnterviewde burgers bedanken voor hun bijdrage aan mijn onderzoek. Verder wil ik graag de medewerkers van de gemeente Sint-Michielsgestel bedanken voor hun hulp bij vragen en voor het warme welkom.

Ik wens u veel plezier bij het lezen van mijn verslag.

Lieke van Bortel

Sint-Michielsgestel, 18 juni 2019

Management samenvatting

Met de ingang van de nieuwe Omgevingswet, gaat participatie steeds belangrijker worden. Participatie verwijst in dit onderzoek naar het actief betrekken van burgers bij beslissingen. Veel gemeentes zijn al bezig met het implementeren van meer participatie, zo ook de gemeente Sint-Michielsgestel, een middelgrote gemeente. In dit onderzoek is gekeken naar de participatie bij deze gemeente. Specifiek is gefocust op omgevingsvisies, omdat het de basis is voor de uiteindelijke projecten die worden uitgevoerd. In de omgevingsvisie staat het beleid voor het gebied, welke wordt uitgewerkt in de omgevingsplannen en tot uitdrukking komt in de bouwplannen. Om voor de gemeente methodes te vinden die voor participatie kunnen worden gebruikt, is met de volgende hoofdvraag gewerkt:

Welke participatiemethodes kunnen in middelgrote gemeenten worden toegepast om relevante participatiedoelen te bereiken?

Om data te verzamelen, zijn de volgende methoden gebruikt: focusgroep, documenten analyse en interviews. De focusgroep is gedaan met medewerkers van de gemeente, hiermee is onderzocht welke participatiedoelen de gemeente Sint-Michielsgestel wil bereiken. De documenten analyse en interviews zijn gedaan voor een case binnen de gemeente Sint-Michielsgestel. De onderzochte case is de pas opgestelde visie voor het centrum van Den Dungen en de Grienselhof. De interviews zijn met 8 personen gehouden, die alle bij het project betrokken zijn geweest. De case studie is gedaan om te kijken of de participatiedoelen, aangegeven door de gemeente, in de werkelijkheid gehaald worden.

Het verbeteren van de inhoudelijke kwaliteit en het delen en accepteren van elkaars belangen werd als belangrijkste gezien door de deelnemers aan de focusgroep. Ook is het informeren van burgers over het project en de planning belangrijk volgens de deelnemers, ook al zou het geen doel moeten zijn. Uit de documenten analyse en interviews is ook gekomen dat informeren niet vergeten moet worden. Verder is er uit de interviews gekomen dat het delen en accepteren van elkaars belangen niet ondervonden is bij de methodes, die gebruikt zijn bij het opstellen van de visie voor het centrum van Den Dungen en de Grienselhof.

Door de methodes die horen bij de participatiedoelen van de gemeentes te vergelijken en overeenkomstige methodes samen te voegen met de methodes die de gemeentemedewerkers nodig vonden, is een lijst gemaakt met methodes die voor de gemeente bruikbaar zijn. Deze methodes kunnen in combinatie met elkaar gebruikt worden om een participatietraject te vormen.

Inhoud

Voorwoord	1
Management samenvatting	2
1. Introductie	4
1.1 Omgevingswet	4
1.2 Gemeente Sint-Michielsgestel	5
1.3 Probleem definitie	6
1.4 Onderzoeksdoel en –vragen	7
1.5 Leeswijzer	7
2. Theoretisch kader	8
2.1 Participatie niveaus	8
2.2 Participatie doelen	9
2.3 Participatie methodes	11
2.4 Limitatie	13
2.5 Resultaat	13
3. Methode	15
3.2 Focusgroep	15
3.3 Casestudie	15
4. Resultaten	18
5. Discussie	20
5.1 Reflectie op theoretische concepten	20
5.2 Reflectie op methodes	20
5.3 Reflectie op relevantie	20
6. Verwijzingen	21
7. Bijlages	23
A. Doelen en methodes	23
B. Methode definities	28
C. Resultaat doelen beoordelen focusgroep	33
D. Posters focusgroep	34
E. Resultaat case studie	36

1. Introductie

In deze introductie, zal als eerste een inleiding gegeven worden over de nieuwe Omgevingswet, waarin de instrumenten, die de gemeente heeft, uitgelicht worden. Vervolgens wordt informatie gegeven over de gemeente Sint-Michielsgestel. Het gedefinieerde probleem is het volgende onderwerp samen met het onderzoeksdoel en de onderzoeksvragen. Als laatste zal de inhoud van het verdere verslag besproken worden.

1.1 Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet is ontwikkeld om een balans te vinden tussen het gebruiken en beschermen van de fysieke omgeving. “De nieuwe wet zorgt voor minder en overzichtelijke regels, een samenhangende benadering van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming.” (Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 2019) Participatie moet volgens de Omgevingswet altijd worden toegepast. Echter, de wet gaat niet in op de manier waarop dit moet worden gedaan (Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 2018). Op deze vraag zal dit onderzoek antwoord geven. De reden genoemd om de wijze van aanpakken open te laten, is dat maatwerk geleverd kan worden. De aanpak moet afhangen van de doelen voor de participatie en de welwillendheid van burgers (Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 2019).

1.1.1 Instrumenten gemeentes

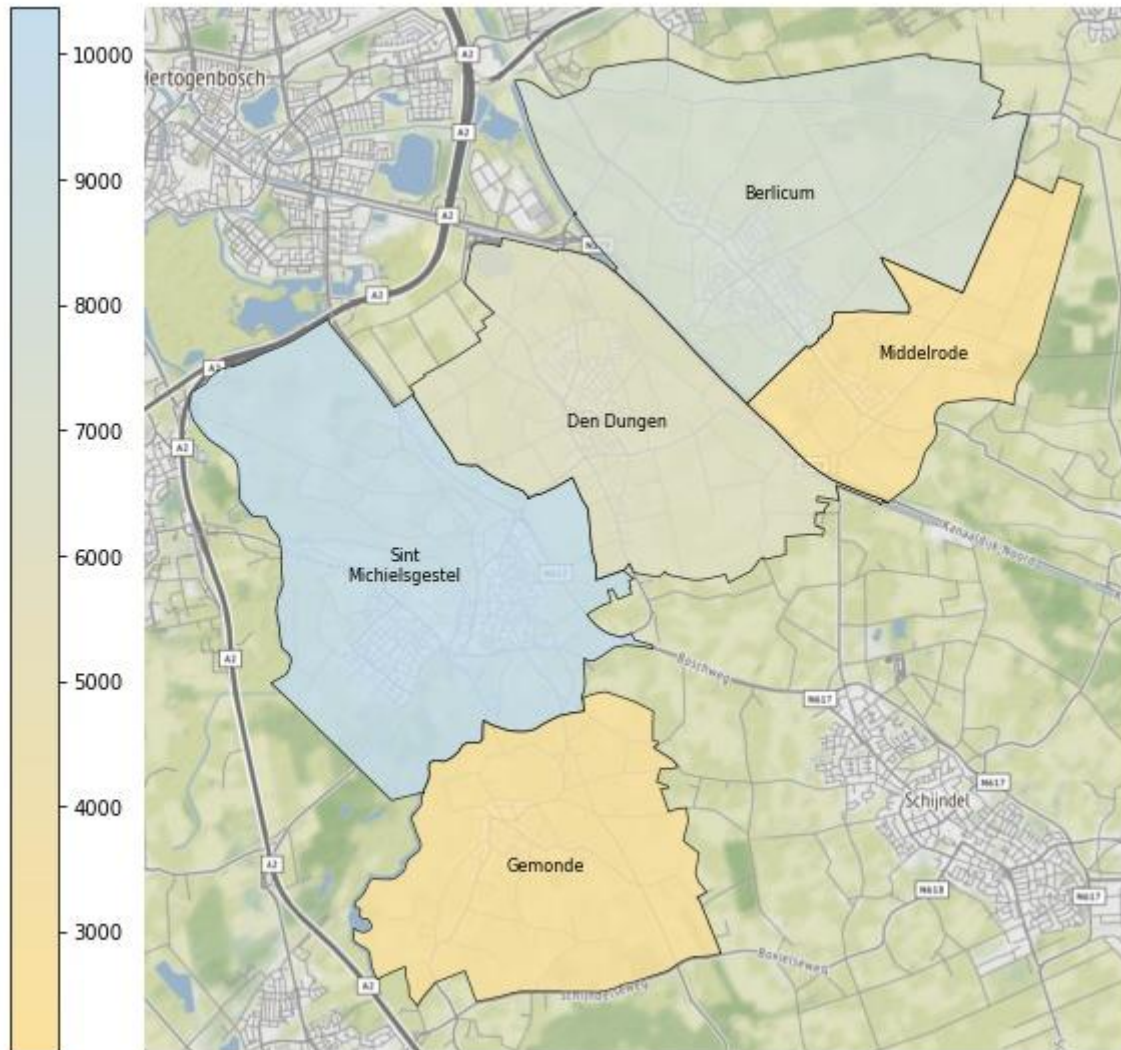
In de Omgevingswet worden drie verschillende instrumenten gegeven om plannen te bepalen. Ten eerste, de omgevingsvisie, welke voor de gehele gemeente wordt opgesteld. Hierin staat het beleid van de gemeente voor het totale gebied en voor deelgebieden, voor de deelgebieden kunnen ook losse gebiedsvisies opgesteld worden. Verder kan de gemeente in samenwerking met andere gemeente een gezamenlijke omgevingsvisie opstellen. Ook het omgevingsprogramma is een instrument van de gemeente, hierin staat een verdere uitwerking van het beleid. Dit omgevingsprogramma geeft een concrete uitwerking van het beleid weer. Als laatste is er het omgevingsplan, dit geeft de regels weer die de gemeente stelt aan de omgeving (Aan de slag met de Omgevingswet, 2019).

1.1.2 Definitie participatie

Met participatie wordt in dit onderzoek alleen burgerparticipatie bedoeld, dus participatie door ondernemers en overheidsinstanties wordt niet meegenomen (Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, 2019). Verder wordt met participatie het direct betrekken van burgers bij beslissingen van de gemeente bedoeld, dit wil zeggen dat bijvoorbeeld stemmen niet tot participatie wordt gerekend (Mostert, Ridder, & Wolters, 2005). Met beslissingen wordt bijvoorbeeld bedoeld, de invulling van een visie of het beleid voor woningbouw binnen de gemeente. Het informeren van burgers wordt soms gezien als participatie en soms niet, dit omdat het wel benodigd is voor participatie, maar burgers niet direct betreft (Beierle, 1999) (Mostert, Ridder, & Wolters, 2005). In dit onderzoek wordt het wel meegenomen, aangezien het een essentieel onderdeel is om participatie te kunnen starten.

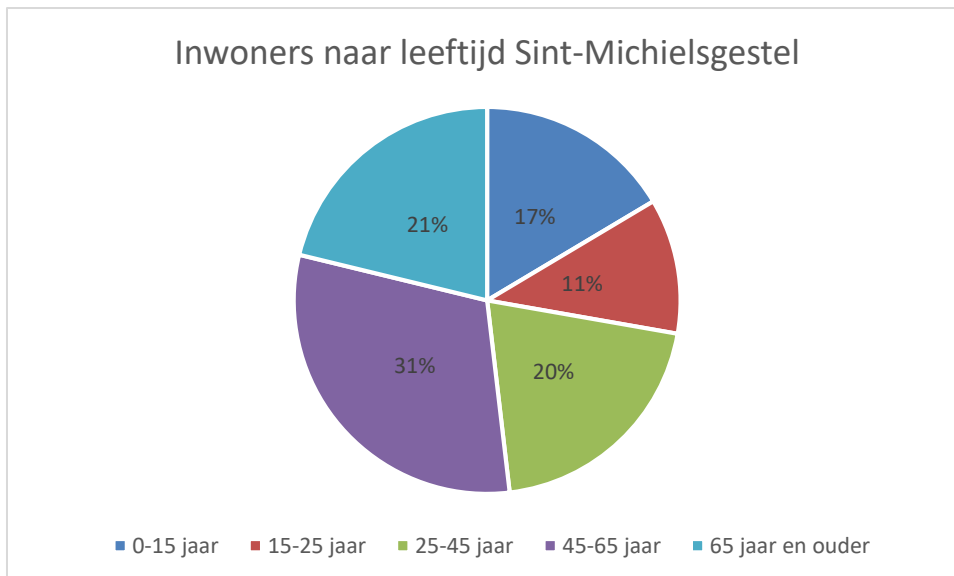
1.2 Gemeente Sint-Michielsgestel

De gemeente Sint-Michielsgestel bestaat uit vijf dorpskernen: Berlicum, Middelrode, Den Dungen, Sint-Michielsgestel en Gemonde. In Figuur 1 zijn de dorpskernen en het aantal bewoners per dorpskern weergegeven. De gemeente is verder voornamelijk omringt door landbouwgrond. De verschillende dorpskernen hebben tussen de 2.025 (Middelrode) en 10.375 (Sint-Michielsgestel) inwoners. Verder is de leeftijdsverdeling te vinden in Figuur 2, hierin is te zien dat het merendeel van de inwoners boven de 45 jaar is. Verder is de gemiddelde leeftijd 42 jaar in de gemeente Sint-Michielsgestel en de hoeveelheid mannen en vrouwen is bijna gelijk (Alle cijfers, 2019).

Kaart van de gemeente Sint Michielsgestel met het aantal inwoners per wijk in 2018, AlleCijfers.nl

Figuur 1 - Aantal inwoners gemeente Sint-Michielsgestel per dorpskern (Alle cijfers, 2019).

Figuur 2 - Inwoners naar leeftijd Sint-Michielsgestel (Alle cijfers, 2019).

De gemeenteraad heeft in 2018 besloten om van buiten naar binnen te gaan werken (PPA, CDA, VVD, 2018). Dit betekent dat de ideeën van burgers gebruikt worden als drijfveer achter nieuwe projecten. Deze strategie is voornamelijk gebruikt voor burgerinitiatieven opzetten en uitvoeren met ondersteuning van de gemeente waar nodig. Op burgerparticipatie is dit beleid ook van toepassing, hierbij is het idee dat bij projecten die vanuit de gemeente worden opgestart, er direct contact wordt gezocht met burgers. Dit om te zorgen dat de ideeën van de burgers vanaf het begin in het project verweven worden. De uitwerking van dit beleid is nog niet helemaal ingevoerd, want er zijn veel projecten waarbij dit niet is gebeurd en niet voor alle projecten is participatie van toepassing.

1.3 Probleem definitie

Participatie wordt steeds belangrijker, voornamelijk in het licht van de nieuwe Omgevingswet. Deze overgang is voor de gemeente Sint-Michielsgestel in volle gang en de wens bestaat om burgers meer te betrekken bij projecten. Echter is de gemeente nog niet bekend met het totale spectrum van participatie methodes. Dus zal in dit onderzoek gekeken worden naar mogelijke methodes voor participatie en welke toepasbaar zijn voor de gemeente en vergelijkbare gemeenten.

1.4 Onderzoeksdoel en –vragen

1.4.1 Onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel is:

Aanbevelingen doen voor burgerparticipatie bij het ontwikkelen van een omgevingsvisie, welke de participatiedoelen behaalt en valt binnen de mogelijkheden van een middelgrote gemeente.

1.4.2 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag is:

Welke participatiemethodes kunnen in middelgrote gemeenten worden toegepast om relevante participatiedoelen te bereiken?

Deze hoofdvraag wordt ondersteund door sub-vragen. De sub-vragen zijn:

1. Welke participatiemethodes kunnen gebruikt worden voor welke participatiedoelen?
2. Welke participatiedoelen heeft de gemeente Sint-Michielsgestel?
3. In welke mate hebben gebruikte participatiemethodes de participatie doelen helpen te halen?
4. Welke aanbevelingen kunnen aan de gemeente Sint-Michielsgestel gedaan worden over te gebruiken participatiemethodes bij het opstellen van omgevingsvisies?

Deze vragen zijn opgesteld om de hoofdvraag te beantwoorden. De eerste vraag is om uit te zoeken welke participatiemethodes er zijn en waarvoor deze gebruikt worden. De volgende vraag is om te kijken welke doelen vanuit de gemeente gesteld worden aan participatie. Vervolgens om te kijken hoe participatie in eerder projecten is verlopen is de derde vraag opgesteld. De laatste vraag is om de uiteindelijke uitkomsten samen te voegen in een aanbeveling. Aan de hand van deze vragen is het onderzoek opgesteld.

1.5 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 wordt het theoretische kader toegelicht, hierin zal ingegaan worden op bestaande literatuur over participatie. Nadat duidelijk is wat de bestaande kennis is, wordt de methode uitgelegd in Hoofdstuk 3. Hierna wordt het resultaat van de verschillende methodes uitgelegd met een totale conclusie over het beantwoorden van de onderzoeksvraag (Hoofdstuk 4). Als laatste zal in Hoofdstuk 5 een discussie over de resultaten en methodes en beperkingen te vinden zijn.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt de al bekende kennis besproken. Eerst zal gekeken worden naar de participatie ladder en diens varianten. Daarna komen de participatie doelen aan bod en als laatste zullen de participatie methodes besproken worden.

De literatuur is gevonden door:

2.1 Participatie niveaus

Het classificeren van participatie is begonnen bij Sherry Arnstein, zij schreef het artikel "Ladder of Citizen Participation". Hierbij beschrijft ze de diverse levels van burgerparticipatie (Arnstein, 1969), voornamelijk hoe de macht is verdeelt tussen overheid en burgers. Het eerste level dat ze benoemd is non-participatie, dit betekent dat de burgers geen macht hebben en zelfs gemanipuleerd kunnen worden door de overheid. Vervolgens noemt ze het level nep-participatie, wat vooral gericht is op het symbolisch macht geven van burgers, waarbij het publiek kan luisteren en ook gehoord kan worden, maar de overheid niet hoeft te luisteren. Als laatste noemt ze burgermacht, dit zegt dat de burgers macht hebben om beslissingen te beïnvloeden of te maken.

Een andere classificatie van participatie is gemaakt door Mostert (2003) Hij heeft vijf niveaus van participatie ontwikkeld. Als eerste is het niveau informeren, dit betekent dat mensen geïnformeerd worden over ontwikkelingen, als zij kunnen reageren zit men op het niveau consulteren. Als er reacties komen van beide kanten is het niveau discussiëren. Als de burgers ook mee mogen beslissen zit men op het niveau co-beslissen, als alleen de burgers beslissen heet het niveau beslissen.

De classificatie van Edelenbos & Monnikhof (1998), lijkt op die van Mostert, met een aantal nuance verschillen. Ten eerste heeft deze classificatie een niveau dat geen participatie heeft, dit heeft echter geen toepassing op dit onderzoek, aangezien dit met de nieuwe Omgevingswet geen gewenste situatie is. Een ander verschil, is de benaming van het niveau discussiëren (Mostert), dit wordt door Edelenbos en Monnikhof adviseren genoemd. Verder is door Edelenbos en Monnikhof het niveau coproduceren toegevoegd, dit gaat over het samen creëren van een plan. De andere niveaus van Mostert (informeren, consulteren en co-beslissen) worden ook gebruikt door Edelenbos en Monnikhof.

De classificatie die gekozen is, is die van Edelenbos & Monnikhof, dit omdat het niveau coproduceren in de context van de gemeente toepasselijk is. De ladder van Arnstein niet toepasselijk, omdat deze over hoeveelheid macht gaat en niet om graad van betrokkenheid. De classificatie van Edelenbos & Monnikhof is vergelijkbaar met de classificatie van Mostert, echter doordat Edelenbos & Monnikhof het niveau co-beslissen hebben, wat past in de context van de gemeente, is deze gekozen. Echter zoals al gezegd, zal het niveau geen participatie niet worden meegenomen. Voor de lijst met de classificatie zie Tabel 1.

Tabel 1 - Participatie classificatie (aangepast van (Edelenbos & Monnikhof, 1998)).

Informereren	Burgers worden geïnformeerd
Consulteren	Burgers kunnen reageren op de plannen
Adviseren	Burgers en de gemeente delen hun meningen en kunnen direct reageren op de ander
Coproduceren	Burgers en de gemeente creëren samen een plan
Co-beslissen	Burgers beslissen mee over plannen

2.2 Participatie doelen

Om niet alleen te kijken naar participatie vanuit de burgers, zoals gebeurt bij de participatie ladders, zal ook worden gekeken naar participatie vanuit de gemeente. White heeft een classificatie gemaakt van participatie voor de uitvoerende en ontvangende actoren (White, 1996). Deze is weergegeven in Tabel 2. De tabel laat diverse vormen van participatie zien met daarbij de betekenis van participatie voor de uitvoerende en ontvangende actoren en ook waar participatie voor gebruikt wordt. Deze methode kan gebruikt worden om duidelijkheid te scheppen over wat participatie voor verschillende actoren inhoud. Cornwall laat zien dat de laatste vorm, transformerende participatie, misschien niet voor iedereen gewenst is. Er moet dus rekening mee worden gemaakt dat niet iedereen elke beslissing zelf wil maken en uitvoeren. Met deze start naar de betekenis voor de gemeente, gevonden door het zoeken naar verschillen tussen participatieladders, is verder gekeken naar participatie doelen.

Tabel 2 - Typering vormen participatie (Cornwall (2008) gebaseerd op White (1996), pagina: 7-9).

Form	What 'participation' means to the implementing agency	What 'participation' means for those on the receiving end	What 'participation' is for
Nominal	Legitimation – to show they are doing something	Inclusion – to retain some access to potential benefits	Display
Instrumental	Efficiency – to limit funders' input, draw on community contributions and make projects more cost-effective	Cost – of time spent on project-related labour and other activities	As a means to achieving cost-effectiveness and local facilities
Representative	Sustainability – to avoid creating dependency	Leverage – to influence the shape the project takes and its management	To give people a voice in determining their own development
Transformative	Empowerment – to enable people to make their own decisions, work out what to do and take action	Empowerment – to be able to decide and act for themselves	Both as a means and an end, a continuing dynamic

Beierle heeft onderzoek gedaan naar participatie doelen (Beierle, 1999), hierbij heeft hij zes doelen gevonden. Eén hiervan is het onderwijzen en informeren van burgers, dit om de burgers te laten begrijpen waarom bepaalde beslissingen worden gemaakt. Een ander doel dat hij noemt is het opnemen van publieke waarden, normen, aannames en voorkeuren. Dit doel gaat ook over het begrijpen van elkaar. Het volgende doel is het bevorderen van de inhoudelijke kwaliteit van beslissingen, hierbij wil de overheid de ideeën, feiten en oplossingen die de burgers hebben ophalen. Dit om bij het project relevante informatie, fouten of innovatieve oplossingen te vinden. Het volgende doel is het bevorderen van het vertrouwen in de overheid. Het vijfde doel is het verminderen van conflicten tussen stakeholders, dit is vooral om gedeelde grond te vinden tussen stakeholders en niet om de perfecte oplossing te vinden. Als laatste wordt het doel kosten-efficiënte beslissingen maken genoemd, waarbij het gaat om het vinden van balans tussen participatie en het uiteindelijke resultaat. De eerste vijf doelen gaan over wat de overheid met participatie wil bereiken, het laatste doel echter gaat over het vinden van de balans tussen kosten en participatie en is dus meer een belemmering dan een doel.

Ook Ridder et al. (2005) benoemen de volgende doelen: het verbeteren van plannen, het verbeteren van de implementatie van plannen om zo vertraging te voorkomen, de behoefte aan vertegenwoordiging van de democratie en individuele rechten, de behoefte om wettelijke verplichtingen na te komen en als laatste om actief burgerschap aan te moedigen. Ook maken zij de notie dat er meerdere doelen tegelijk kunnen worden nagestreefd.

Dietz en Stern (2008) benoemen drie hoofddoelen met subdoelen daaronder. Zij noemen de kwaliteit, legitimiteit en capaciteit als doelen die men zou willen bereiken. Onder kwaliteit behoren al eerder benoemde onderdelen, zoals het identificeren van waarden, normen, voorkeuren en problemen. Ook het identificeren van mogelijkheden, effecten en onzekerheden, zijn al eerder benoemd, niet direct, maar onder de noemer de inhoudelijke kwaliteit bevorderen. Een laatste onderdeel van kwaliteit is het gebruiken van nieuwe oplossingen, methodes en informatie, dit is een nog niet volledig benoemd onderdeel. Informatie valt wel al onder de al benoemde inhoudelijke kwaliteit bevorderen, maar oplossingen en methodes vallen er buiten, vandaar dat er een nieuwe categorie het vinden van nieuwe methodes en oplossingen wordt toegevoegd aan de lijst. Met het doel legitimiteit wordt bedoeld het gezien worden als eerlijk en het volgen van wetten en regels. Het laatste doel capaciteit gaat over het verbeteren van eigenschappen en vaardigheden van degene die het proces uitvoert. Dit is echter gaat dit niet van toepassing op de gemeente, aangezien voor hen het doel boven het personeel staat. Het kan wel een persoonlijk doel zijn van de medewerker, bovenop het algemene doel.

Ook andere onderzoekers komen met deze of een deel van deze doelen als doelen van participatie (Faehnle en Tyrväinen (2013), Blondet et al. (2017), Creighton (2005) en Kunze et al. (2012)). Het uiteindelijke overzicht dat te vinden is hieronder. Bij het bekijken van de participatie doelen, moet rekening gehouden worden met het feit dat er meerder doelen tegelijk gebruikt kunnen worden (Mostert, Ridder, & Wolters, 2005).

De gevonden doelen:

- Onderwijzen en informeren van burgers;

- Meenemen van publieke waarden, normen, aannames en voorkeuren;
- Bevorderen inhoudelijke kwaliteit van beslissingen;
- Bevorderen van het vertrouwen in de overheid;
- Verminderen van conflicten tussen stakeholders;
- Verbeteren implementatie/ kosten-efficiëntie;
- Nakomen van wettelijke verplichtingen;
- Aanmoedigen actief burgerschap;
- Vinden nieuwe methodes en oplossingen.

2.3 Participatie methodes

De implementatie van participatie wordt gedaan door middel van participatie methodes, er is een grote variatie aan methodes. Methodes kunnen voor diverse doeleinden gebruikt worden, hier worden verschillende methodes besproken en bij het resultaat van het literatuuronderzoek zal de link tussen de methodes en de doelen uitgelicht worden.

Ten eerste heeft Krywkow (2009) diverse categorieën van participatie methodes opgesteld. Hierbij noemt hij: openbare informatie verstrekking, onderwijs, interviews, enquêtes, evenementen, populaire betrokkenheid campagnes, forums, vergaderingen en workshops. Per categorie noemt hij methodes die eronder vallen, zoals dat websites, flyers, posters, advertenties en media in de categorie openbare informatie verstrekking vallen. Onder evenementen vallen methodes zoals, open dagen, school bezoeken, excursies en ideeën wedstrijden. In Tabel 3 kan een totaal overzicht gevonden worden van categorieën met methodes.

Tabel 3 - Participatie categorieën (gebaseerd op (Krywkow, 2009)).

Categorie	Methode
Openbare informatie verstrekking	Websites, flyers, posters, advertenties, media
Onderwijs	Cursussen, colleges, workshops, projecten
Interviews	(Semi-)gestructureerde interviews, kaart sorteermethode, mentale kaart
Enquêtes	Post enquêtes, online enquêtes, focusgroepen, indelen, foto enquêtes, Delphi methode
Evenementen	Open dagen, school bezoeken, excursies, ideeën wedstrijden
Populaire betrokkenheid campagnes	Bomen partnerschap, rivier sponsoring, tuin enquêtes
Forums	Online forums, nieuwsbrieven, tv/radio forums
Vergaderingen	Grote groep reactie vergadering, openbare vergadering
Workshops	Rollenspellen, scenario bouwen, (computer) simulatie, Multi criteria analyse (MCA), burgerjury's

Een andere lijst met participatie methodes is opgezet door de International Association for Public Participation (IAP2), zij hebben een toolbox opgesteld waarin de methodes worden geordend aan de hand van drie categorieën: het delen van informatie, het ontvangen van feedback en het samenbrengen van mensen. Zo worden bijvoorbeeld de Delphi methode en enquêtes genoemd als onderdeel van het ontvangen van feedback (International Association for Public Participation, 2006).

Ook Creighton (2005) verdeelt de methodes, hij gebruikt de categorieën: informatie aan de burgers geven en informatie van burgers krijgen.

Beierle (1999) noemt diverse methodes, waaronder focusgroep, openbare bijeenkomst en consensus conferentie. Beierle verdeelt de methodes aan de hand van de informatie richtingen en de mate van interactie. Verder verdeelt hij de methodes aan de hand van de soort vertegenwoordiging (zelf vertegenwoordiging, publieke vertegenwoordiging, belangengroepen/expert) en de mate van beslissingsmacht die het publiek heeft. Dit geeft een goed beeld van waarom de methodes worden gebruikt.

Rowe en Frewer (2000) beoordelen diverse methodes aan de hand van acceptatie criteria en proces criteria. Deze methodes zijn: referendums, openbare bijeenkomsten, enquêtes, consensus conferenties, burgerjury's, burger advies methodes en focusgroepen. De beoordeling geeft duidelijk weer waar de methodes voor kunnen dienen en voor welke niet zo zeer.

Door Tippet (2007) worden de volgende methodes genoemd: Open ruimte techniek, burgerjury's, soft systems methodology, syntegeation, waardierend onderzoek, toekomst zoektocht, participatieve en snelle waardering, gemeenschapskaarten, ontwerpen door onderzoek, Planning for real. Deze methodes worden onderzocht aan de hand van verschillende onderdelen waaruit ze kunnen bestaan. Ook worden de verschillen tussen methodes besproken.

Zes verschillende ideeën over burgerparticipatie worden benoemd en besproken door Dietz en Stern (2008). Hierbij worden diverse methodes genoemd, die passen bij de concepten. Bijvoorbeeld bij het concept neoliberalisme horen instrumenten zoals referenda en bemiddeling.

Van Asselt (2002) bespreekt verschillende methodes, dit wordt vooral gedaan aan de hand van twee doelen voor participatie. Het eerste doel is gerelateerd aan de motivatie, hiermee wordt bedoeld of het proces het doel of het middel is. Het tweede doel is de gewilde uitkomst, dit kan zijn een consensus of een overzicht van de diversiteit. Methodes die aan deze doelen gekoppeld zijn, zijn bijvoorbeeld participatie modeleren, scenario analyses en burgerjury's.

Ook de fases van een project en het participatie level kunnen aan methodes gekoppeld worden, dit is gedaan door te zeggen hoe bruikbaar de methodes zijn per fase. Methodes waarvoor dit is gedaan zijn bijvoorbeeld: brainstormen, interviews en probleem/oorzaak-analyses (Mostert, Ridder, & Wolters, 2005).

Een volledige lijst maken van de mogelijke methodes is niet mogelijk, omdat er steeds meer methodes worden ontwikkeld en niet elke methode te vinden is in de gebruikte literatuur (Mostert, Ridder, & Wolters, 2005). In Bijlage B is de lijst van gevonden methodes, met toelichting, te lezen.

2.4 Limitatie

Bij het bekijken welke participatie methodes voor de gemeente aan kunnen worden geraden moet ook worden gekeken naar de beperkingen voor de gemeente (Blackstock, Carter, & Richards, 2007). Een mogelijke limitatie is de capaciteit, dit kan zijn in mankracht en/of middelen. Een andere limitatie is het vinden van de grenzen binnen welke de oplossing moet zitten. Hierbij kan gedacht worden aan eisen van de provincie en van de gemeente zelf. Deze zullen duidelijk gemaakt moeten worden om het project vorm te geven. Verder moet er goed opgelet worden dat er niet over deze grenzen heen wordt gegaan, want anders kan het gecreëerde plan niet doorgaan. Als laatste moet bedacht worden wie er worden uitgenodigd om mee te denken. Dit omdat niet alle methodes kunnen voor elke groepsgrote (Krywkow, 2009). Bij de keuze voor methodes, moet rekening gehouden worden met de limitaties, om een zo gepast mogelijk advies te kunnen geven.

2.5 Resultaat

Om de eerste onderzoeksvraag (welke participatiemethodes kunnen gebruikt worden voor welke participatiedoelen?) te beantwoorden, zijn eerst alle methodes per bron verdeeld over de doelen. Dit is gedaan aan de hand van de desbetreffende bron (zie paragraaf 2.3 Participatie methodes). Als er in de bijbehorende bron geen informatie te vinden was, zijn

sommige methodes opgezocht, hiervoor zijn voornamelijk bronnen gebruikt waarin de methode verder werd uitgelegd ((Aan de slag met de Omgevingswet, 2019), (Het Pon, 2019)) . Als hierna nog geen doel gevonden was is de methode niet meegenomen. Nadat alle methodes verdeeld waren, zijn deze gesorteerd, om zo de dubbele methodes te verwijderen. Hierbij is ook gekeken naar methodes die zeer op elkaar leken, of methodes die niet binnen de limitaties van de gemeente vallen. Voor methodes die op elkaar leken wordt gedacht aan diverse soorten van interviews die allemaal onder de noemer interview vallen. Ook de verschillende enquête soorten vallen allemaal onder de noemer enquête. Een soort enquête die los staat van deze categorie is het overleg enquête proces of de overleggingsenquête, deze zijn namelijk beide andere namen voor de Delphi methode, ze zullen dus onder deze noemer vallen. Verder is de overleggende regelgeving ook een soort van Delphi methode, maar dan niet met anonieme enquêtes, maar iedereen is dan aanwezig. Het onderscheid tussen een burgerjury en een burgerpanel is dat de eerst luistert naar de informatie en daar een oordeel over velt, terwijl de tweede vertelt wat hun meningen zijn. Het onderscheid tussen dorpsbijeenkomsten en openbare bijeenkomsten is dat de dorpsbijeenkomsten over meerdere onderwerpen gaan, terwijl de openbare bijeenkomsten specifiek over een onderwerp gaan. Vervolgens is er nog het verschil tussen een cursus en een workshop, waarbij er bij de eerste iets wordt aangeleerd en bij de tweede ga je iets creëren. Verder zijn vormen die zowel online als offline plaats kunnen vinden onder een noemer gezet, denk bijvoorbeeld aan een nieuwsbrief. Het uiteindelijke overzicht kan gevonden worden in Bijlage A.

3. Methode

In dit hoofdstuk zullen de gebruikte methodes uitgelegd worden, deze zijn: focusgroep, een documenten analyse en interviews. Ook zal verteld worden waarom deze methodes zijn gekozen en op welke manier ze samenhangen met de vragen. Het onderzoek focust zich in de focusgroep op de gemeente Sint-Michielsgestel en voor de documenten analyse en interviews, zoomt het onderzoek verder in op een case binnen de gemeente Sint-Michielsgestel. Dit zorgt ervoor dat er een case studie over de visie, die voor het centrum en de Grienselhof in Den Dungen is opgesteld, valt binnen de grotere case van de gemeente Sint-Michielsgestel.

3.2 Focusgroep

De focusgroep is gebruikt om te kijken met welk doel de gemeente participatie wil gebruiken. De focusgroep bestaat uit zes werknemers van de afdeling ruimtelijke ordening. Zij zijn gekozen omdat zij verantwoordelijk zijn voor omgevingsvisies. Tijdens de focusgroep is naar drie onderdelen gevraagd, deze zijn: de reden om participatie te gaan gebruiken, het participatiedoel en de methodes die bij de belangrijkste doelen horen.

Voor het eerste onderdeel vond een discussie plaats over waarom participatie wordt toegepast. Voor het tweede onderdeel was de deelnemers gevraagd om een blaadje in te vullen, waarop de verschillende doelen stonden. Deze doelen moesten gerangschikt worden van het meest belangrijke (1) naar het minst belangrijke (9), doel voor participatie. Ook was er de ruimte om zelf een doel toe te voegen. Voor het laatste onderdeel, waarbij gekeken is naar methodes behorende bij de doelen, zijn posters gemaakt.

De uitkomsten van de focusgroep kunnen worden gevonden in Paragraaf 4.2. De keuze voor een focusgroep is gemaakt, omdat dit de mogelijkheid geeft voor discussies tussen deelnemers. Hierdoor ontstaat een betere onderbouwing van de resultaten. Verder geeft het de mogelijkheid voor interactie. De focusgroep zal uiteindelijk onderzoeksvraag 2, welke participatiedoelen heeft de gemeente Sint-Michielsgestel, moeten beantwoorden.

3.3 Casestudie

Deze casestudie wordt gedaan over de gebiedsvisie die is opgesteld voor het centrum en de Grienselhof in Den Dungen. De visie was om te kijken naar de mogelijkheden voor (her)ontwikkeling van deze gebieden (Hoogstad Architectuur & Stadsontwerp, 2019). De gebiedsvisie is in maart 2019 te inzage gelegd, nadat er een uitgebreid proces van participatie was geweest. De participatie die in dit project is toegepast, heeft voornamelijk in het tweede halfjaar van 2018 plaatsgevonden. De reden dat dit project is gekozen, is omdat het recent is. Hierdoor zit het proces nog vers in het geheugen van de bewoners. De keuze voor een casestudie is gemaakt om zo de praktijk in kaart te brengen. Dit geeft namelijk weer wat er nu gebeurt en wat daarbij positief en negatief is voor de gestelde doelen. De casestudie zal gedaan worden in twee delen, de documenten analyse en de interviews. Voordat deze twee delen besproken worden, zal de case zelf verder uitgelegd worden. De casestudie is bedoeld om onderzoeksvraag 3 te kunnen beantwoorden.

3.3.1 Het project

Naar aanleiding van leegstand en verloedering van de Blauwe Scholk, samen met andere leegstaande gebouwen in Den Dungen is er de vraag gekomen om een visie op te stellen (Raaijmakers, 2016). Naast de leegstand in het gebied, mist men een echt centrum te missen in Den Dungen. Verder is de supermarkt gelegen buiten het centrum met slechte parkeergelegenheid (Hoogstad, 2018). Om te kijken wat er mogelijk is voor het centrum gebied en voor de locatie Grienselhof, vanwege de leegstand, is een visie opgesteld (Hoogstad Architectuur & Stadsontwerp, 2019). Deze visie is door Hoogstad Architect & Stadsontwerp opgesteld in opdracht van de gemeente. Het participatieproces, dat is opgesteld en uitgevoerd door Hoogstad Architect & Stadsontwerp, om participatie tijdens het opstellen van de visie te waarborgen, ziet er als volgt uit (Hoogstad Architectuur & Stadsontwerp, 2019):

- 1) Gesprekken met inwoners en gebieds-betrokken partijen om meningen en gedachten te inventariseren. Dit kwam neer op drie inloopmiddagen en een inloopavond voor bewoners en gesprekken met sleutelfiguren. Tijdens deze bijeenkomsten zijn mogelijkheden tot schetsen, ideeën uitwisseling en brainstorm sessies geboden.
- 2) Gesprekken uitwerken en eerste schetsen bespreken met sleutelfiguren.
- 3) Presentatie aan bewoners en betrokken partijen gegeven, samen met een inloopmiddag en –avond om te reageren. Na deze sessies extra gesprekken met bewoners.
- 4) Aanpassen van ontwerp naar aanleiding van gesprekken.
- 5) Presenteren ontwerp aan College van Burgemeester en Wethouders, Gemeenteraad, bewoners en andere belangstellenden.

Dit stappenplan heeft geleid tot meer duidelijkheid in de problemen die de bewoners ervaren, zoals een missend centrum, slechte ligging van de supermarkt en te weinig woningen voor ouderen en jongeren. Door deze problemen in kaart te brengen en te bespreken, zijn uitgangspunten naar voren gekomen, waarmee de bewoners, betrokken partijen en gemeente hebben ingestemd. Het eerste uitgangspunt is een compact, compleet en comfortabel centrum, dit wil zeggen dat er een afgebakend centrum moet komen, waarin alles binnen loopafstand te bereiken is voor iedereen. Andere uitgangspunten zijn een levendig en groen centrum, met een betere verblijfs- en gebruikskwaliteit. Deze uitgangspunten zijn daarna vertaald naar de ontwerp visie. De ontwerp visie is in maart ter inzage gelegd en in september zal de definitieve visie in de raad besproken worden. Dus de afronding is nog in volle gang.

3.3.2 Documenten analyse

Bij de documenten analyse zal worden gekeken naar de documenten die door de gemeente en door Arie Hoogstad zijn aangereikt. Deze documenten worden bekeken om uit te vinden wat het participatiedoel van de gemeente was, wie er betrokken waren, in welke mate zij betrokken waren en welke methodes gebruikt waren. De documenten analyse is gekozen om zo het beeld van de gemeente te tonen. Dit is gedaan via documenten, omdat deze alle benodigde informatie zouden moeten bevatten.

3.3.3 Interviews

De interviews worden gedaan met burgers die betrokken zijn geweest bij de omgevingsvisie. De burgers worden geïnterviewd, omdat zij degene zijn die het proces van dichtbij hebben meegemaakt. Met de interviews wordt voornamelijk uitgezocht hoe betrokken zij zijn geweest, of ze denken dat de gemeentelijke doelen gehaald zijn en welke methodes het beste daarvoor gebruikt kunnen worden. Verder wordt hen gevraagd welke andere methodes van participatie gebruikt hadden kunnen worden. De keuze voor interviews boven enquêtes, is omdat er bij interviews diepgaander ingegaan kan worden op het onderwerp. Verder is er bij interviews de mogelijkheid om uit te weiden als men andere ideeën heeft.

4. Resultaten

Om de resultaten te tonen, zullen de deelvragen behandeld worden en besproken waar de antwoorden vandaan komen. Dit zal gedaan worden in de volgorde zoals ze in paragraaf 1.4.2 Onderzoeksvragen staan.

De eerste vraag die behandeld wordt, is: welke participatiedoelen heeft de gemeente Sint-Michielsgestel? Als resultaat uit de focusgroep is gekomen dat de belangrijkste doelen zijn: het verbeteren van de inhoudelijke kwaliteit en het delen en accepteren van andere belangen. Verder is er uit de focusgroep gekomen dat informeren een essentieel onderdeel is van participatie, vooral bij omgevingsvisies, aangezien deze voor zeer lange tijd de basis zijn en elke keer aangehaald moeten worden. Voor een overzicht van alle doelen en hoe deze scoorden, kan gekeken worden naar Bijlage C.

De volgende vraag is: in welke mate hebben gebruikte participatie methodes de participatiedoelen helpen te halen? Bij de bekeken case, zijn de methodes inspraakavond, inloopmomenten en persoonlijke gesprekken gebruikt. Uit de case studie is gebleken dat de inloopmomenten en persoonlijke gesprekken het doel inhoudelijke kwaliteit verbeteren behalen. De inspraakavond werd gezien als een goede manier van informatie verstrekken, maar het behaalt de twee belangrijkste doelen niet. Echter is er tijdens de focusgroep en de interviews genoemd, dat het wel een goede manier van informatie verstrekken is. Tijdens de interviews was ook naar voren gekomen dat de inspraakavond op een andere manier vorm zou moeten worden gegeven om het tweede doel, delen en accepteren van andere belangen, ook tot uiting te laten komen. Een overzicht van de resultaten van de case studie kan gevonden worden in Bijlage E.

De laatste vraag die beantwoord wordt, is: welke aanbevelingen kunnen aan de gemeente Sint-Michielsgestel gedaan worden over te gebruiken participatiemethodes bij het opstellen van omgevingsvisies? De methodes die aanbevolen worden aan de gemeente om toe te passen, zijn gekomen uit de literatuur en de onderzoeksmethodes. De aanbevelingen zijn tot stand gekomen door te kijken welke methodes de beide doelen bereiken volgens de literatuur. Verder is gekeken welke methodes tijdens de focusgroep naar voren kwamen (Bijlage D), deze zijn ook toegevoegd. Als laatste is naar de case studie gekeken om te bepalen welke methodes wel en niet bijdroegen aan de doelen en of deze dus gebruikt kunnen worden door de gemeente.

De uiteindelijke methodes die eruit kwamen zijn: brainstormen, burger advies commissies, burgerjury's, burgerpanels, consensus conferenties, Delphi methode, forums, groepsmodel bouwen, groepsreactie vergadering, intense ontwerp sessie, keukentafel gesprekken, mentale kaarten, onderhandelingsregelgeving, openbare bijeenkomsten, reactie samenvatting, ronde tafel conferenties, waarderend onderzoeksproces en workshops. Om alle

Als laatste kunnen nog enkele aanbevelingen gedaan worden over het participatieproces. Het is belangrijk om participatiemethodes interactief te maken, zodat belangen beter gedeeld kunnen worden en mogelijk ook geaccepteerd. Verder zou de gemeente de burgers beter moeten informeren over de activiteiten. Om dit te behalen, zou volgens de interviewresultaten informatie met meerdere methodes verspreid moeten worden. Hiervoor

zouden de volgende methodes gebruikt kunnen worden: e-maillijsten, Facebook, aankondigingen in lokale blaadjes. Als laatste aanbeveling voor de gemeente Sint-Michielsgestel is het volgens de interviews van belang dat men de burgers informeert over het vervolgproces, waaronder de juridische procedure.

5. Discussie

In dit deel zullen een aantal discussie punten benoemd worden, reflectie op de theoretische concepten, de methodes en de relevantie voor andere gemeenten. Dit deel is bedoeld om te kijken wat nog onderzocht kan worden en wat beter kan.

5.1 Reflectie op theoretische concepten

Literatuur over participatie en ook burgerparticipatie is veel te vinden. Echter over burgerparticipatie bij ruimtelijke ontwikkeling is weinig te gevonden. Over participatie bij visies is geen literatuur gevonden. Hierdoor is het mogelijk dat de gevonden methodes niet aansluiten op deze sector. Echter door de focusgroep te gebruiken om de methodes te controleren, is een extra controle toegevoegd.

5.2 Reflectie op methodes

Het voornaamste wat genoemd moet worden als het om de betrouwbaarheid en bruikbaarheid gaat, is dat het onderzoek gedaan is naar een case in een case. Dit omdat er is gekeken naar de gemeente Sint-Michielsgestel en van daaruit naar een project binnen de gemeente. Dit zorgt ervoor dat de betrouwbaarheid vermindert, echter kan dit worden verbeterd door bij andere gemeentes naar vergelijkbare projecten te kijken.

Een ander punt waar verbetering nodig is heeft met de grotere case te maken, de focusgroep is namelijk gehouden met alleen medewerkers van de afdeling ruimtelijke ontwikkeling binnen de gemeente Sint-Michielsgestel. Bij vervolg onderzoek zou hiernaar gekeken moeten worden.

De gehouden interviews waren vrij beperkt, dit kwam door de tijdsbeperking en doordat het lastig was contact te krijgen. Verder is er via eerder geïnterviewde contact gemaakt met nieuwe personen om te interviewen, dit is een mogelijke beperking. Van de personen die geïnterviewd waren, waren er twee tussen de 25 en 45 jaar en zes tussen de 45 en 65 jaar. Bij de bevolking van de gemeente Sint-Michielsgestel en het dorp Den Dungen is een derde van de bevolking tussen de 45 en 65 jaar en 20 procent van de bevolking is tussen de 25 en 45 jaar. Als er meer interviews hadden kunnen worden gehouden zouden er meer personen boven de 65 jaar en onder de 25 jaar geïnterviewd moeten worden.

5.3 Reflectie op relevantie

Om het onderzoek toe te kunnen passen moet gekeken worden naar met welke gemeenten Sint-Michielsgestel overeenkomsten heeft. De gemeente Sint-Michielsgestel is een middelgrote gemeente, bestaande uit verschillende dorpen. Gemeenten die bestaan uit verschillende dorpen, of duidelijke wijken, zullen zich kunnen vergelijken met de gemeente Sint-Michielsgestel. Hierbij moet gedacht worden aan gemeente tussen de 25.000 en 50.000 bewoners (VNG, 2019), waarbij de wijken bestaan uit ongeveer 1.000 tot 10.000 inwoners (Alle cijfers, 2019).

6. Verwijzingen

- Aan de slag met de Omgevingswet. (2019, mei 20). *Instrumenten van de Omgevingswet*. Opgehaald van Aan de slag met de Omgevingswet: <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/wetsinstrumenten/>
- Alle cijfers. (2019, mei 20). *Informatie gemeente Sint-Michielsgestel*. Opgehaald van AlleCijfers: <https://allecijfers.nl/gemeente/sint-michielsgestel/>
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 216-224.
- Beierle, T. C. (1999). *Using social goals to evaluate public participation in environmental decisions*. Washington DC: Center for risk management.
- Blackstock, K., Carter, C., & Richards, C. (2007). *Practical approaches to participation*. Aberdeen: Macaulay Institute.
- Blondet, M., de Koning, J., Borass, L., Ferranti, F., Geitzenauer, M., Weiss, G., . . . Winkel, G. (2017). Participation in the implementation of Natura 2000: A comparative study of six EU member states. *Land use policy*, 346-355.
- Cornwall, A. (2008). Unpacking 'Participation': models, meanings and practices. *Community Development Journal*, Volume 43, Issue 3, 269-283.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Dietz, T., & Stern, P. (2008). *Public participation in environmental assessment and decision making*. Washington: The national academies press.
- DiRecht. (2019, April 9). *Enkele gemeentelijke beleidsdocumenten: structuurvisie en bestemmingsplan*. Opgehaald van DiRecht: <http://direct.nl/enkele-gemeentelijke-beleidsdocumenten-structuurvisie-en-bestemmingsplan/>
- Edelenbos, J., & Monnikhof, R. (1998). *Spanning in interactie: een analyse van interactief beleid in lokale democratie*. Den Haag: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Faehnle, M., & Tyrväinen, L. (2013). A framework for evaluating and designing collaborative planning. *Land use policy*, 332-341.
- Het Pon. (2019, mei 23). *Toolkit burgerparticipatie*. Opgehaald van Toolkit burgerparticipatie: <http://toolkitburgerparticipatie.hetpon.nl/>
- Hoogstad Architectuur & Stadsontwerp. (2019). *Ruimtelijke ontwikkeling Den Dungen*.
- Hoogstad Architectuur & Stadsontwerp. (2019). *Ruimtelijke ontwikkeling Den Dungen*.
- Hoogstad, A. (2018). *Offerte stappenplan ontwikkeling Den Dungen*. 's Gravenhage: Hoogstad Architectuur & Stadsontwerp.
- International Association for Public Participation. (2006). *IAP2's Public Participation Toolbox*. IAP2.
- Kessels & Smit. (2019, mei 24). *Appreciative inquiry*. Opgehaald van Kessels & Smit: <https://www.kessels-smit.com/nl/waarderend-onderzoek>
- Krywkow, J. (2009). *A methodological framework for participatory processes in water resources management*.
- Kunze, A., Burkhard, R., Gebhardt, S., & Tuncer, B. (2012). Visualization and decision support tools in urban planning. In S. Arisona, G. Aschwanden, J. Halatsch, & P. Wonka, *Digital urban modeling and simulation* (pp. 279-298). Berlijn: Springer-Verlag.
- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties. (2018, August 31). *Omgevingsbesluit (Stb. 2018,290)*. Opgehaald van Ontwikkeling van de omgevingswet: <https://www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving/documenten/publicaties/2018/08/31/omgevingsbesluit-in-het-staatsblad>

- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties. (2019, April 8). *Ontwikkeling van de Omgevingswet*. Opgehaald van Omgevingswet portaal: <https://www.omgevingswetportaal.nl/>
- Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties. (2019, January). Participatie in de Omgevingswet. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties.
- Mostert, E. (2003). The challenge of public participation. *Water policy*, 5, 179-297.
- Mostert, E., Ridder, D., & Wolters, H. (2005). *Learning together to manage together*. Osnabrück: University of Osnabrück.
- PPA, CDA en VVD. (2018). *Coalitieakkoord 2018-2022*. Sint-Michielsgestel: Gemeente Sint-Michielsgestel.
- PPA, CDA, VVD. (2018). *Coalitieakkoord 2018-2022*. Sint-Michielsgestel: Gemeente Sint-Michielsgestel.
- Raaijmakers, P. (2016). *Motie dorpschart Den Dungen*.
- Rijksoverheid. (2019, April 11). *Vragen en antwoorden over de nieuwe omgevingswet*. Opgehaald van Omgevingsweb: <https://www.omgevingsweb.nl/nieuws/vragen-en-antwoorden-over-nieuwe-omgevingswet>
- Sinnige, J. (2019, April 11). *Omgevingswet: Participatie verder uitgebreid*. Opgehaald van Omgevingsweb: <https://www.omgevingsweb.nl/nieuws/omgevingswet-participatie-verder-uitgebreid>
- Snellen, M. (2019, april 25). (L. van Boxtel, Interviewer)
- van Aalst, J.-W. (2019, April 9). *Gemeente Sint-Michielsgestel*. Opgehaald van Gemeenteatlas: <https://data.nlextract.nl/opentopo/400pixkm/gem/Gem-Sint-Michielsgestel-OpenTopo.jpg>
- VNG. (2019, juni 17). *Bouwen en wonen*. Opgehaald van Waar staat je gemeente: <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Bouwen-en-wonen>
- White, S. C. (1996). Depoliticising development: The uses and abuses of participation. *Development in Practise*, 6, 6-15.

7. Bijlages

A. Doelen en methodes

	1	2	3	4
Doel	Onderwijzen en informeren van burgers	Meenemen van publieke waarden, normen, aannames en voorkeuren	Bevorderen van het vertrouwen in de overheid	Bevorderen inhoudelijke kwaliteit van beslissingen
	Excursie	(Computer) spellen	(Computer) spellen	Bemiddeling
	Advertenties	Actiegroep initiatieven	Advertenties	Burger advies commissies
	Artikelen	Bemiddeling	Burger advies commissies	Burgerpanels
	Bemiddeling	Beredenerings georiënteerde gesprekken	Burgerjury's	Burgerjury's
	Burger advies commissie	Burger advies commissies	Burgerpanels	Consensus conferentie
	Burgerjury's	Burgerjury's	Consensus conferentie	Delphi methode
	Burgerpanels	Burgerpanels	Enquêtes	Enquêtes
	Colleges	Colleges	Flyers	Expert-stakeholder workshops
	Computer ondersteunde onderhandelingen	Computer ondersteunde vergaderingen	Forums	Focusgroepen
	Consensus conferentie	Consensus conferentie	Grote groep reactie vergaderingen	Forums
	Cursussen	Cursussen	Media	Interviews
	Dorpsbijeenkomsten	Delhi methode	Multi criteria analyse	Onderhandelings regelgeving
	Educatie	Dorpsbijeenkomsten	Nieuwsbrieven	Onderzoeken
	E-maillijsten	Enquêtes	Open huis	Open ruimte bijeenkomsten
	Expert panels	Excursies	Openbare bijeenkomst	Openbare bijeenkomsten

	1	2	3	4
	Flyers	Expert panels	Overleg regelgeving	Workshops
	Forums	Focusgroepen	Posters	
	Grote groep reactie vergadering	Forums	Referendums	
	Informatie punten	Groepsmodel bouwen	Rollenspellen	
	Keukentafel gesprekken	Grote groep reactie vergadering	Scenario's bouwen	
	Kranten bijlage	Ideeën wedstrijd	Vissenkom proces	
	Markten en evenementen	Indelen	Websites	
	Nieuwsbrief	Interviews	Workshops	
	Onderhandelings regelgeving	Kaart sorteer methodes		
	Open huis	Locale ontwikkelings groepen		
	Openbare bijeenkomst	Mentale kaart		
	Posters	Multi criteria analyse		
	Presentaties aan groepen	Nieuwsbrieven		
	Referendum	Open dagen		
	Ronde tafel conferentie	Openbare bijeenkomsten		
	School bezoeken	Overleggende regelgeving		
	Symposiums	Planningsgroepen		
	Tentoonstelling	Probleem/oorzaak analyse		

	1	2	3	4
	Veld kantoor	Projecten		
	Vergaderingen	Referendums		
	Websites	Rollenspellen		
	Workshops	Ronde tafel gesprekken		
		Scenario analyses		
		Scenario's bouwen		
		School bezoeken		
		Studie cirkel		
		Websites		
		Wetenschappelijke winkels		
		Workshops		

5	6	7	8	9
Verminderen van conflicten tussen stakeholders	Verbeteren implementatie/kosten-efficiëntie	Nakomen van wettelijke verplichtingen	Aanmoedigen actief burgerschap	Vinden nieuwe methodes en oplossingen
(Computer) spellen	(Computer) spellen	(Computer) spellen	Brainstormen	(Computer) spellen
Adviespanels	Bemiddeling	Advertenties	Burgerjury's	Burgerjury's
Bemiddeling	Brainstormen	Beredenerings georiënteerde gesprekken	Dorpsbijeenkomsten	Colleges
Burger advies commissies	Burger panels	Burgerjury's	Focusgroepen	Cursussen
Burgerpanels	Burgerjury's	Enquêtes	Groeps model bouwen	Enquêtes
Burgerjury's	Colleges	Flyers	Herstructurerings workshops	Excursies
Colleges	Consensus conferentie	Forums	Intense ontwerp sessies	Forums
Consensus conferentie	Cursussen	Forums	Locale ontwikkelings groepen	Ideeën wedstrijden
Consensus conferentie	Delphi methode	Grote groep reactie vergaderingen	Open ruimte bijeenkomsten	Intense ontwerp sessies
Cursussen	Enquêtes	Informatie punten	Participatie plannen	Multi criteria analyse
Delphi methode	Excursies	Interviews	Probleem/oorzaak analyse	Open dagen
Dialogoog techniek	Focusgroepen	Multi criteria analyse	Rechtbanken	Open ruimte bijeenkomsten
Excursies	Forums	Nieuwsbrieven	Review sessies	Panels
Expert panels	Groeps model bouwen	Open huis	Rollenspellen	Rollenspellen
Forums	Grote groep reactie vergadering	Openbare bijeenkomst	Ronde tafel conferenties	Scenario analyse

5	6	7	8	9
Grote naar kleine groeps bijeenkomsten	Ideeën wedstrijd	Posters	Scenario's bouwen	Scenario's bouwen
Ideeën wedstrijden	Indelen	Reactie samenvattingen	Tentoonstellingen	School bezoeken
Intense ontwerp sessies	Interviews	Rollenspellen	Toekomst zoektocht	Stadswandelingen
Multi criteria analyse	Kaart sorteer methodes	Ronde tafel conferenties	Wetenschappelijke winkels	Workshops
Multi criteria analyse	Mentale kaart	Scenario's bouwen	Wijkmakelaars	
Nieuwsbrieven	Multi criteria analyse	Technische ondersteuning		
Onderhandelings regelgeving	Nieuwsbrieven	Websites		
Open dagen	Openbare bijeenkomst			
Openbare vergadering	Overleggende regelgeving			
Overleg dialoog	Probleem/oorzaak analyse			
Participatie planning	Referendums			
Rollenspellen	Review sessies			
Samoan cirkel	Rollenspellen			
Scenario's bouwen	Ronde tafel conferenties			
School bezoeken	Scenario's bouwen			
Terugtrekking	School bezoeken			
Waarderend onderzoeksproces	Vergaderingen			
Workshops	Workshops			

B. Methode definities

Bemiddeling

Bemiddeling door een externe partij tussen de gemeente en burgers.

Brainstormen

Een manier om veel ideeën in een keer te genereren.

Burger adviescommissies

Een commissie bestaande uit burgers die advies geeft over meerdere projecten.

Burgerjury's

Een groep burgers, die vergaderingen bijwoont en leert over een probleem en daar conclusies over trekt en deze doorgeeft.

Burger panels

Mogelijkheid om vragen te stellen over de meningen van de burgers in het panel.

Colleges

Het informeren van een grote groep over verschillende kanten van een probleem of project.

Consensus conferentie

Een groep burgers wordt eerst informatie gegeven over het probleem en kunnen zij ook informatie vragen. Daarna vormt deze groep een advies.

Cursussen

Een groep informeren over hoe een probleem of proces in elkaar zit, zodat ze dit toe zouden kunnen passen.

Delphi methode

Een manier om herhalend informatie op te halen en tot een oplossing te komen. Dit wordt gedaan door burgers en experts een vragenlijst in te laten vullen en dan de samengevatte informatie weer te verdelen. Daarna wordt de vragenlijst weer ingevuld, dit gaat totdat het gewenste resultaat eruit komt (consensus, genoeg informatie, goed overzicht van de meningen, etc.).

Enquêtes

Een vragenlijst die wordt ingevuld door burgers.

Excursies

Een excursie naar de projectlocatie.

Expert panels

Mogelijkheid om vragen te stellen aan een expert panel.

Expert-stakeholder workshops

Burgers kijken mee naar wat verder onderzocht moet worden, hoe dit gedaan moet worden en naar de uitkomsten.

Flyers

Losse blaadjes met korte informatie.

Focusgroepen

Groepsinterviews waarbij men op elkaar kan reageren.

Forums

Online discussieplatform waaraan iedereen deel kan nemen.

Groepsmodel bouwen

Burgers bouwen als een groep een model van het probleem, om dit zo beter te begrijpen.

Groepsreactie bijeenkomst

Een bijeenkomst, waarbij opgehaalde ideeën worden besproken en reacties vanuit de gemeente worden gegeven.

Ideeën wedstrijd

Een wedstrijd waarbij iedereen ideeën kan indienen en het mooiste, beste, creatiefste idee wint een prijs.

Informatie locaties

Op een locatie informatie stallen over meerdere projecten.

Intense ontwerp sessie

In groepen een of meerdere oplossingen op een concreet probleem zoeken en/of ontwerpen.

Interviews

Een op een mogelijkheden om vragen te stellen aan burgers.

Keukentafel gesprekken

Bij iemand thuis in een kleine informele setting het probleem/project bespreken.

Krantenartikel

Een informerend artikel in de krant over het project.

Markt

Een markt, waarbij verschillende experts en stakeholders hun mening en expertise voordragen in stallen. Hierbij kunnen burgers rondlopen en iedereen vragen stellen.

Mentale kaart

Kaarten die door burgers gemaakt zijn van hun beleving van de omgeving, dus niet geografisch correct.

Multi criteria analyse

Als groep wordt besloten welke criteria het meeste meewegen en welke het minste, om zo de beslissing tussen alternatieven te begeleiden.

Nieuwsbrieven

Nieuwsbrieven om over het project te vertellen, zowel digitaal, als via de mail, als via de post.

Onderhandelings regelgeving

Burgers en de gemeente onderhandelen over mogelijke grenzen en gevolgen die toegestaan zijn voor een project.

Onderwijs

Het uitleggen van het project, de principes of andere onderdelen aan ondeskundigen.

Open huis

Burgers zijn vrij om te komen kijken bij de uitkomsten van een project en dan te reageren.

Open ruimte bijeenkomsten

Een methode waarbij er een probleem wordt genoemd en de deelnemers daarna zelf de thema's die besproken moeten worden verzinnen. Hiermee wordt de ruimte verdeeld in deze thema's, zodat men naar het thema kan gaan dat hen het meest interesseert. Het voornaamste is dat mensen kunnen wisselen van groep, zodra ze niet meer bijdragen aan de discussie. Aan het eind komt iedereen bij elkaar en worden de hoofdpunten van de discussies benoemd.

Openbare bijeenkomst

Een bijeenkomst, waarbij de gemeente informatie verstrekt over een project en vragen beantwoord.

Overleg regelgeving

Net zoals de Delphi methode, alleen dan gebeurt dit binnen een bijeenkomst en ziet men elkaar en kan extra toelichting worden gegeven.

Probleem/oorzaak analyse

Met burgers een analyse doen van het oorzaken netwerk van het probleem.

Reactie samenvattingen

Een document waarin de reactie van de gemeente op opmerkingen wordt gegeven, door aan te geven hoe deze meegenomen worden.

Rechtbank simulatie

Hierbij wordt een vastgesteld panel tijdens een openbare bijeenkomst de meningen van verschillende experts voorgelegd, hierna stellen zij een advies samen.

Referendums

De burgers stemmen over een bepaald voorstel.

Review sessies

Workshops om de voortgang te bekijken en de nabije toekomst te bespreken en te kijken naar mogelijkheden in de verdere toekomst.

Rollenspellen

Een spel situatie, waarin deelnemers een rol vervullen in een bepaalde context.

Rondetafelconferenties

Een open discussie tussen burgers en de gemeente, waarbij iedereen op iedereen kan reageren.

Samoan cirkel

Bij deze methode zijn er twee ringen, in de binnenste ring staan ongeveer 4 stoelen en daarbuiten genoeg voor iedereen die komt. Als men in de binnenste ring zit mag gesproken worden, daarbuiten moet het stil zijn. Zodra iemand iets toe wil voegen gaat deze persoon naar het midden van de cirkel. Zodra degene heeft gezegd wat hij/zij wilde zeggen, gaat deze persoon weer naar de buiten ring.

Scenario's bouwen

Een workshop waarin burgers alternatieve bedenken voor de toekomst en deze bekijken voor mogelijkheden.

Simulaties

Het simuleren van mogelijke scenario's of alternatieven, om deze zo beter te begrijpen.

Sorteren

Een groep moet kaartjes/ideeën/etc. sorteren in categorieën die zijzelf hebben verzonnen.

Stadswandelingen

Het herbeleven van de omgeving, door deelnemers door de omgeving te sturen met instructies om acties te ondernemen, zoals het praten met mensen, mensen te observeren of het deelnemen aan activiteiten in die omgeving. Dit om een nieuw beeld te krijgen van het probleem of project.

Studiekring

Het bespreken van de inhoud van een project en hier van elkaar over leren.

Symposiums

Meerdere sprekers vertellen over hun mening over een bepaald probleem/project, ook worden daarna mini workshops gegeven.

Technische ondersteuning

Een bron van informatie over de technische kanten van een project.

Tentoonstelling

Een overzicht van het project en wat er gaande is, kan een plaat zijn met informatie, of interactiever door mensen direct mee te laten denken.

Terugtrekking

Op een informele locatie, die niets met het probleem/project te maken heeft bekijken wat er mogelijk zou zijn.

Toekomst zoektocht

Hierbij wordt eerst gekeken wat er in het verleden is gebeurd, dan wat er nu speelt en als laatste wat er in de toekomst mogelijk gaat zijn.

Veld kantoor

Op locatie van het project een informatie ruimte/stallen.

Vergaderingen

Vergaderingen van bestaande organisaties/verenigingen gebruiken om de groep toe te spreken.

Vissenkom proces

Een proces, waarbij het overleg plaatsvindt in het midden van een cirkel en de burgers eromheen zitten, om te kijken hoe er besloten wordt. (Ook mogelijk als open proces, waarbij een stoel vrij is om door burgers gevuld te worden.)

Waarderend onderzoeksproces

Kijken naar de positieve punten, mogelijkheden voor groei en wegen om daar te komen. Dit is vaak in meerdere delen gedaan. En het doel is om tot een plan te komen om de beste verbetering tot stand te brengen.

Websites

Een website over het project.

Wetenschappelijke winkels

Een plek, waar burgers zelf onderzoeken kunnen zien en doen om zo te begrijpen hoe dit werkt.

Workshop

Een informele bijeenkomst, waarbij interactief in groepen wordt gewerkt, ook wordt eventueel eerst informatie verstrekt.

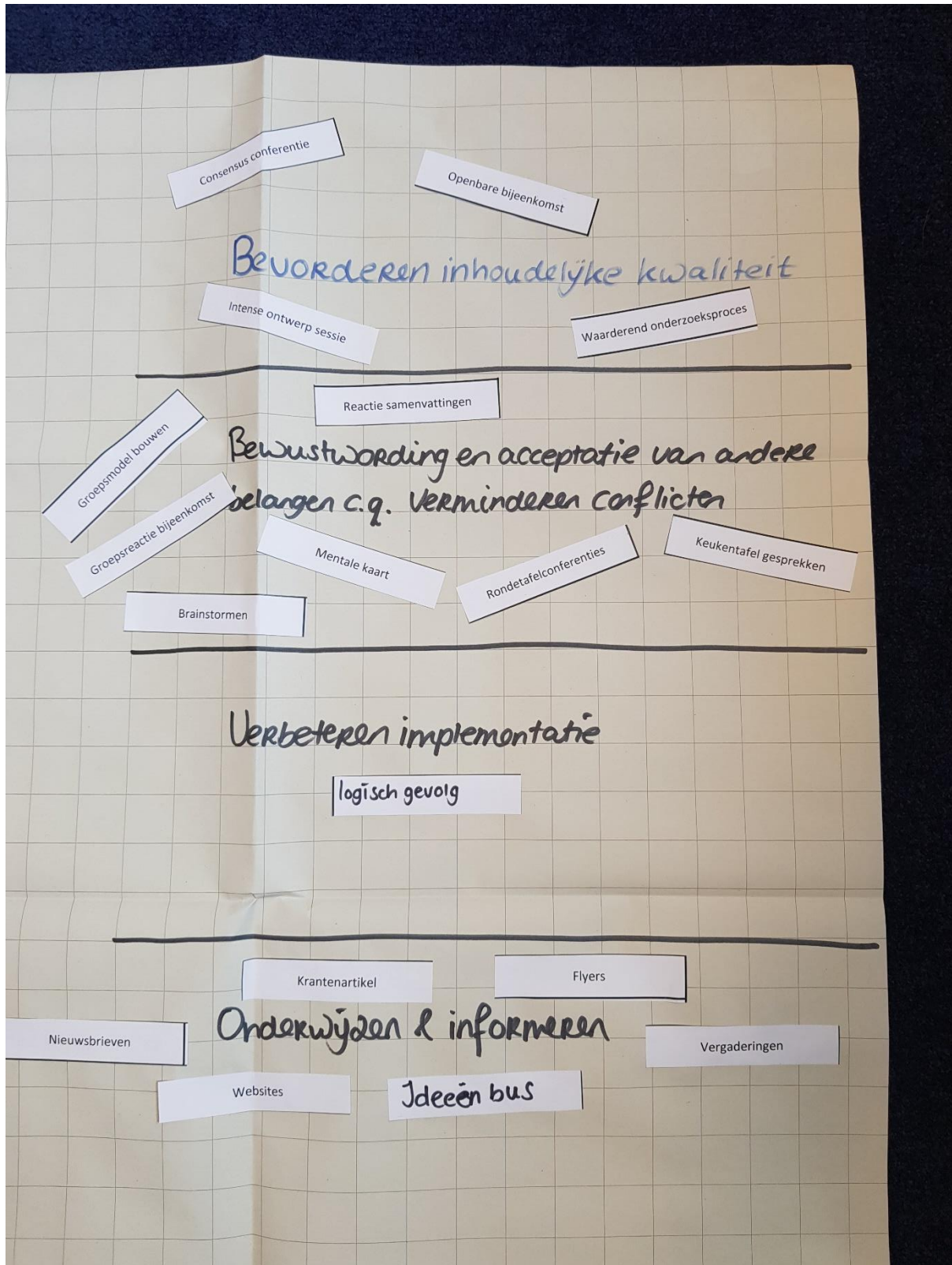
C. Resultaat doelen beoordelen focusgroep

	A	B	C	D	E	F	Samen
Onderwijzen en informeren van burgers	5	7	5	3	5	4	4
Meenemen van publieke waarden, normen, aannames en voorkeuren	4	8	8	7	4	3	6
Bevorderen inhoudelijke kwaliteit van beslissingen	1	3	1	1	3	1	1
Bevorderen van het vertrouwen in de overheid	3	4	7	4	7	6	5
Verminderen van conflicten tussen stakeholders	9	1	3	6	3	2	3
Verbeteren implementatie/kosten-efficiëntie	2	2	4	2	2	7	2
Nakomen van wettelijke verplichtingen	8	9	2	5	8	5	7
Aanmoedigen actief burgerschap	7	5	9	8	9	8	9
Vinden nieuwe methodes en oplossingen	6	6	6	9	6	9	8
Bewustwording en acceptatie van andere belangen					1	2	1

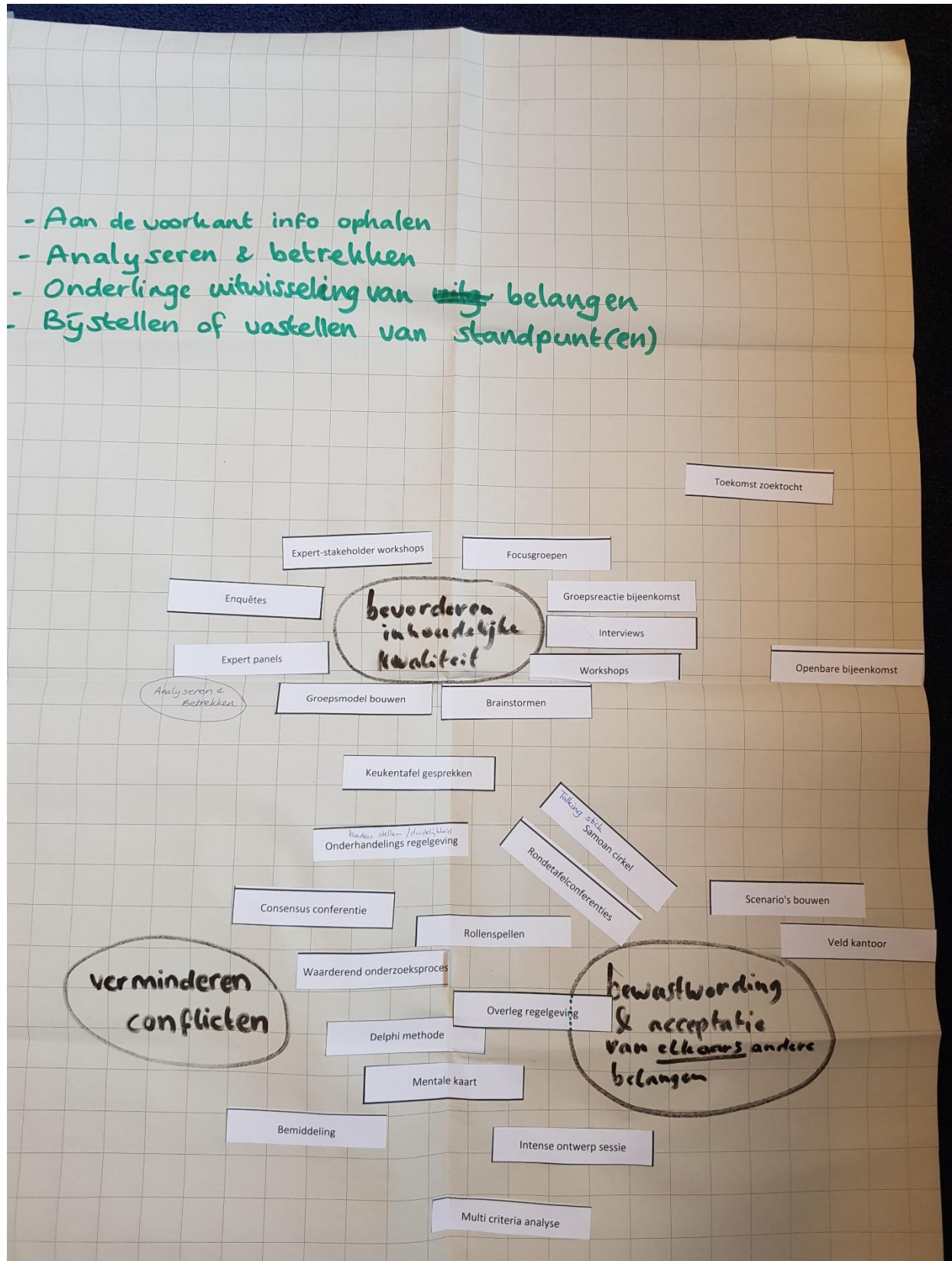
1 = meest belangrijk, 9 = minst belangrijk

D. Posters focusgroep

C1 Poster groep 1

C2. Poster groep 2

E. Resultaat case studie

	Documenten			Interview 1		Interview 2
Doel	Een breed gedragen visie					
Wie was betrokken	Bewoners, gebieds-betrokken partijen			Burger		Burger/initiatiefnemer
Methode van betrokkenheid	Inspraakavond	Inloopmomenten	Persoonlijk gesprek	Inspraakavond	Inloopmomenten	Persoonlijk gesprek
Level van betrokkenheid	Informereren	Co-producere	Adviseren	Informereren	Consulteren	Adviseren
Succesvol inhoud verbeteren?				Nee	Ja	Ja
Waarom wel/niet?				Het plan staat al vast	Je hebt de mogelijkheid om eigen ideeën te delen	Inbreng kunnen geven
Succesvol belangen delen en accepteren?				Nee	Nee	Nee
Waarom wel/niet?				Er wordt weinig gedeeld	Geen interactie tussen verschillende burgers	

	Interview 3A		Interview 3B		Interview 3C	
Doel						
Wie was betrokken	Burger		Burger		Burger	
Methode van betrokkenheid	Inspraakavond	Inloopmomenten	Inspraakavond	Inloopmomenten	Inspraakavond	Inloopmomenten
Level van betrokkenheid	Informeren	Consulteren	Informeren	Consulteren	Consulteren	Consulteren
Succesvol inhoud verbeteren?	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Waarom wel/niet?		De gemeente heeft de burgers wel genoemd, maar niet direct welke ideeën zijn meegenomen.	Alleen mogelijkheid tot vragen stellen.	Wat mee is genomen kan ook toeval zijn.	Er was de mogelijkheid te reageren	In de schetsen zijn sommige ideeën meegenomen
Succesvol belangen delen en accepteren?		Nee	Nee	Nee	Ja	Nee
Waarom wel/niet?		Alleen eigen ideeën.	Indirect door vragen een heel klein beetje.	Alleen de eigen ideeën werden vertelt.	Er waren vragen over het centrum	
	Interview 3D		Interview 4		Interview 5	
Doel						
Wie was betrokken	Burger		Burger		Burger/initiatiefnemer burgerinitiatief	
Methode van betrokkenheid	Inspraakavond	Inloopmomenten	Inspraakavond	Facebook	Inspraakavond	Persoonlijk gesprek
Level van betrokkenheid	Informeren	Consulteren	Informeren/consulteren	Adviseren	Consulteren	Co-producen
Succesvol inhoud verbeteren?		Ja	Ja	Nee	Nee	Ja
Waarom wel/niet?		Er zijn maar weinig dingen terug te vinden, kan ook toeval zijn.	Er werden meningen gegeven.	Er was geen tussenkomst van de gemeente.	Het is niet met zekerheid te zeggen, maar er is niet veel terug te vinden.	Ideeën leken gehoord en ook deels gebruikt.
Succesvol belangen delen en accepteren?		Nee	Ja	Ja	Nee	Nee
Waarom wel/niet?			Mensen konden reageren en ook op elkaar reageren	Discussies tussen verschillende burgers.	Er was niet gedeeld wat was ingebracht.	Burgers en adviseur vertelde hun ideeën, maar niet die van andere